

ВІДКРИТА ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Системна криза планетарної освіти, насамперед вищої, як наслідок глобальних змін переходу людства до інформаційного суспільства, зумовила необхідність заміни традиційної освіти на відкриту.

Традиційна система освіти з її жорсткою регламентацією зарахування до ВНЗ, високою вартістю навчання, негнучкістю вже не в змозі впоратись із підвищеним попитом, не забезпечує рівності доступу до вищої освіти.

Стара освітня парадигма вичерпала себе, необхідна нова, що спирається на принципи випередження, неперервності та відкритості.

Принцип відкритості передбачає наявність таких форм взаємодії між освітою, іншими соціальними інститутами, суспільством та індивідуумами, які на основі максимізації ступенів свободи сприяли б найповнішій реалізації місії освіти, збільшенню її вкладу в загальноцивілізаційний прогрес [9, с. 174].

Принцип відкритості покладено в основу нової освітньої парадигми і концепції, що отримала назву «відкрита освіта».

Перетворення національних систем освіти на системи відкритого типу стало сьогодні пріоритетним напрямом державної політики в галузі освіти низки країн (США, Великобританія, Австралія та ін.).

1. Відкрита освіта: коротка характеристика

Відкрита освіта – ультрасучасна, гнучка система здобуття освіти, що доступна любому бажаючому без аналізу його освітнього цензу і регламентації періодичності та тривалості навчання, яка розвивається на основі формалізації знань, їх передачі та контролю з використанням інформаційних та педагогічних технологій навчання.

Загальна модель відкритої освіти передбачає:

- відкритість освіти у майбутньому;
- інтеграцію всіх способів пізнання людиною світу;

- розвиток і включення у процеси освіти синергетичних уявлень про відкритість світу, цілісність та взаємопов'язаності людини, природи і суспільства;

- вільне користування інформаційними ресурсами;
- особисту спрямованість процесу навчання;
- розвиток інформаційної культури.

Для кожної системи освіти (загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної) загальна модель відкритої освіти трансформується в часткові, що враховують особливості (цілі, задачі, принципи тощо) конкретної освітньої системи.

Так, модель відкритої вищої освіти передбачає:

- вільний, безконкурсний вступ до ВНЗ;
- індивідуалізацію та відкрите планування навчання (при цьому вибір траєкторії навчання здійснюється особою, виходячи із особистісних інтересів і побажань. Індивідуальний навчальний план складається через вільний вибір змісту (модулів) із запропонованих ВНЗ);
- свободу вибору форм і змісту навчання, глибини й обсягу обраного курсу;
- свободу вибору місця навчання;
- свободу вибору тривалості і темпів навчання (набір до ВНЗ здійснюється протягом усього навчального року. Фіксовані терміни навчання відсутні. Студент сам визначає тривалість і темпи навчання);
- свободу вибору суб'єкта навчання (студент може обрати того викладача, який відповідає його потребам);
- перехід від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта впродовж усього життя»;
- реалізацію принципу «неперервність освіти» на всіх рівнях системи (доставка знань студенту відбувається в індивідуальному режимі);

- вільний розвиток індивідуальності, ініціативи, інтелектуальних і творчих здібностей студента;
- свободу і можливість використання студентом усіх видів освітніх ресурсів [9, с. 175].

Ключове поняття відкритої освіти – це «свобода вибору».

Найважливішою особливістю відкритої вищої освіти є нова роль студента і викладача в системі опанування знаннями.

Студент у відкритій освіті активний, переважно сам визначає, що, як, коли, де і в яких обсягах йому вивчати, створює особистий освітній простір та обирає освітню траєкторію. Все перелічене підвищує вимоги до самоорганізації студента, його самодисципліни, вмотивованості та навичок самостійної роботи.

Викладач у відкритій освіті – партнер студента. На нього покладаються функції координації пізнавального процесу, корекції змісту навчання, консультування, надання допомоги під час складання індивідуального навчального плану й інших навчальних документів.

Він повинен здійснювати керівництво навчальними проектами, ініціювати нововведення та інновації, що підвищують ефективність освітнього процесу.

Викладачу необхідно володіти педагогічними та інформаційними технологіями, методами і засобами дистанційної взаємодії тощо.

Нова роль викладача у відкритій освіті зумовлює потребу докорінних змін у системах його підготовки та підвищення кваліфікації.

До специфічних особливостей відкритої освіти відносяться:

- інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ);
- технології взаємодії учасників освітнього процесу;
- спеціалізовані засоби навчання;
- мережеві структури організації та управління;
- специфічне представлення навчальної інформації;
- спеціалізований контроль якості навчання.

Стрижневою специфічною технологією відкритої освіти є технологія дистанційного навчання.

Отже, відкрита освіта принципово відрізняється від традиційної й більшою мірою відповідає цілям, задачам і змісту інформаційного суспільства.

До основних переваг відкритої освіти варто віднести:

- *масовість і доступність*. Відкрита освіта має практично безграничні можливості широкого охопту населення і територій, організації вільного доступу до інформаційно-освітніх ресурсів;

- *адаптивність та гнучкість*. Система відкритої освіти має великий спектр можливостей адаптації до умов зовнішнього середовища, що змінюються, здатна до суттєвих трансформацій усіх значущих елементів освітнього процесу;

- *інтернаціональність і глобалізація*. Вільне функціонування системи відкритої освіти позадержавних кордонів;

- *планетарна відкритість і доступність* інформаційно-освітніх ресурсів;

- *модульна структурованість та асинхронність*. Модульний принцип конструювання змісту й організації навчального процесу дає змогу формувати індивідуальні навчальні плани і програми, які максимально відповідають особистим потребам студентів, а також розносити у часі різні елементи освітнього процесу (асинхронний режим);

- *економічна ефективність*. Освітній результат досягається з меншими, порівняно з традиційним навчанням, затратами часу, коштів тощо.

Структура, особливості та переваги системи відкритої освіти в загальному вигляді представлено на рис. 1.

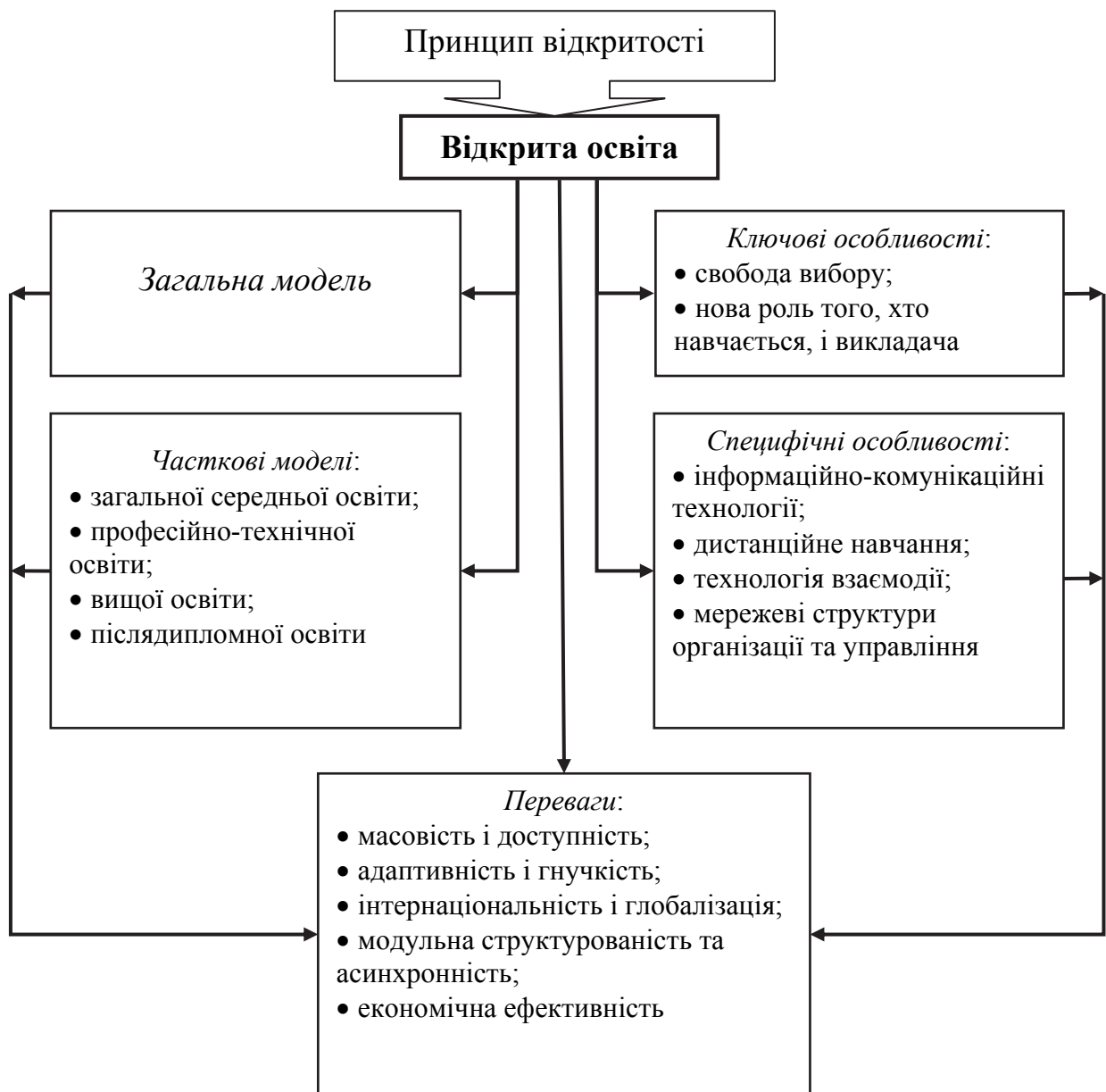

Рис. 1. Структура, особливості та переваги відкритої освіти

Як видно з вищенаведеного рисунку, відкрита освіта суттєво відрізняється від традиційної, є освітньою системою вищого рівня і більшою мірою відповідає цілям і задачам інформаційного суспільства.

Відкрита освіта являє собою гнучку систему здобуття знань, доступна будь-якому бажаючому без аналізу його освітнього цензу та регламентації періодичності й тривалості навчання, що розвивається на основі формалізації

знань, їх передачі і контролю з використанням інформаційних і педагогічних технологій [9, с. 178].

Перехід від традиційної освіти до відкритої – складний, багатоаспектний процес, що вимагає політичної волі, науково-методичного, психологічного, матеріально-технічного і фінансового забезпечення.

За рубежом основними навчальними закладами, що на практиці реалізують принципи і моделі відкритої освіти, є відкриті університети (мегауніверситети) [7, с. 4].

Відкритий університет – це вищий навчальний заклад розподільного типу (адміністративне ядро + мережа навчальних центрів), що здійснює освітню діяльність на основі нової технології навчання, нової дидактики і нової організації навчання [7, с. 6].

Характерні особливості відкритих університетів світу й окремі аспекти впровадження в систему післядипломної педагогічної освіти (ППО) принципів і моделей відкритої освіти розглянуто В. Олійником [5].

Ця стаття є логічним продовженням праць автора з дослідження проблеми переходу ППО до систем відкритого типу. В ній розглянуті такі аспекти:

- обґрунтування доцільності переходу післядипломної педагогічної освіти до систем відкритого типу;
- варіанти організації системи відкритої післядипломної педагогічної освіти;
- основи освітньої діяльності у відкритій ППО.

2. Обґрунтування доцільності переходу до системи відкритої післядипломної педагогічної освіти

Центральною фігурою будь-якої освітньої системи є педагог (учитель, викладач, доцент, професор).

Якість педагогічних кадрів визначає якість освіти в цілому, що зумовлює необхідність науково обґрунтованих підходів до їхньої підготовки.

Найвідоміші ВНЗ, такі як Гарвард, Кембридж, Ітон тощо є наслідком виключно високої якості їх професури.

В Україні структуру підготовки педагогічних кадрів можна представити у вигляді двох основних періодів: базового та діяльнісного [3, с. 46].

Перший період (базовий) – містить навчання особи та завершується отриманням диплому про вищу освіту за обраною спеціальністю.

Діяльнісний період – це період професійної діяльності (педагогічної) охоплює майже 40 років, протягом яких особа підвищує свій професійний та соціальний статус, використовуючи при цьому різні форми післядипломної освіти (ПО).

У загальному вигляді структуру підготовки педагогічних кадрів в Україні представлено на рис. 2.

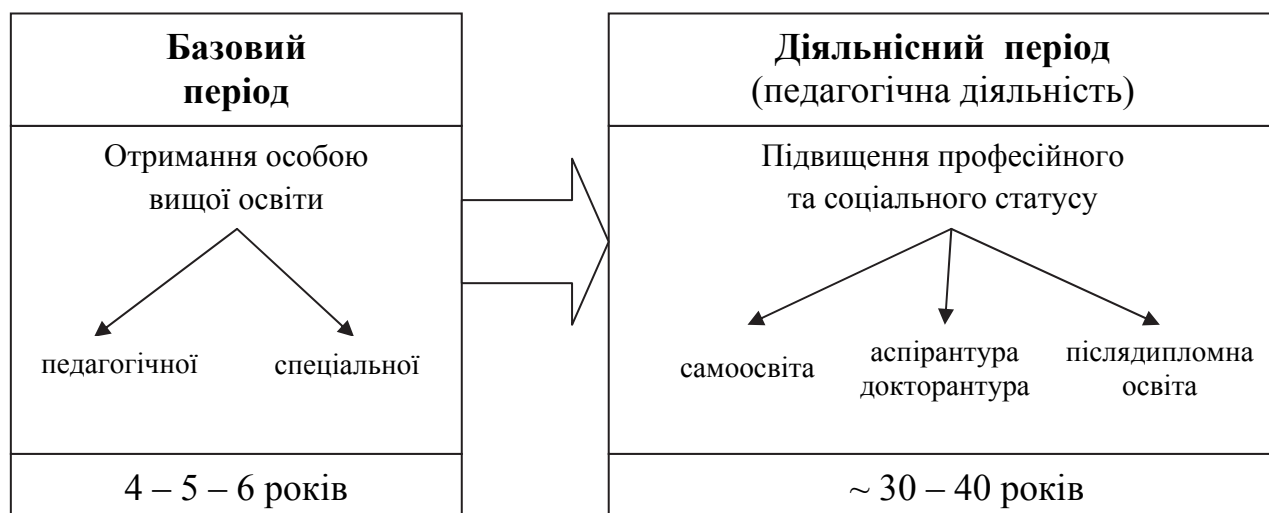

Рис. 2. Узагальнена структура підготовки педагогічних кадрів в Україні

У контексті цієї статті найбільший інтерес являє післядипломна педагогічна освіта та її центральна складова – неперервне підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних кадрів освіти (ППК).

Чинна система ППО формувалася на базі радянської системи та, природно, увібрала в себе як позитивні, так і негативні характеристики. Окремі недоліки наявної системи ППО розглянуто в працях вітчизняних

учених, а саме: В. Кременя, В. Лугового, Н. Ничкало, В. Олійника, Н. Протасової, С. Сисоєвої та ін.

Ми вважаємо, що за роки незалежності система ППО розвивалася через часткове поліпшення її окремих характеристик.

Значно виріс науковий потенціал, поліпшилась організація освітнього процесу та його зміст, форми, методи навчання, методичне та ІКТ забезпечення тощо. Водночас поряд з частковим поліпшенням у системі ППО принципових змін не відбулося, були проведені окремі види «ремонтів», система, як і раніше, поступається кращим зарубіжним аналогам і дещо у зміненому вигляді зберігає параметри та характеристики старої системи удосконалення вчителів [3].

У нинішній системі ППО:

- збереглося ставлення до ППО владних структур як чогось другорядного, в результаті – абсолютне нерозуміння актуальності проблеми, відсутність державного цілеспрямованого управління розробленням нормативно-правового забезпечення системи, її науково обґрунтованих сучасних принципів організації та функціонування;

- як і за радянських часів, система орієнтована на масовість, колективність, усереднені показники «міфічного слухача» й адміністративні методи управління. Відсутні традиції, методики, виявлення та підтримка талановитих (креативних) працівників, сприяння їхньому професійному зростанню та підвищенню соціального статусу;

- недостовірність статистичної інформації про параметри та характеристики системи внаслідок відсутності відповідних науково обґрунтованих методик оцінювання спричинили неможливість коректного аналізу стану системи та прогнозування її розвитку.

В результаті всебічного розгляду проблеми, ми дійшли висновку про недоцільність «ремонтів» системи ППО, бо це тривалий неефективний процес, що вимагає значних затрат інтелектуальних сил, матеріальних витрат, серйозного організаційного забезпечення та централізованого

управління. При цьому відсутні гарантії отримання за кінцевим результатом сучасної системи ППО.

На нашу думку, освіті України необхідна принципово інша система ППО, що відповідає сучасним реаліям розвитку суспільства, гнучка, що має достатній запас надійності, адаптивної до соціальних змін та науково-технічного прогресу, здатної до саморозвитку тощо. Для цього доцільно віднести уточнення філософських і методологічних аспектів проблеми до головної складової ППО — підвищення кваліфікації (ПК) педагогічних і науково-педагогічних працівників, а як фундаменту системи – нормативно-правового та організаційного забезпечення її функціонування та розвитку.

У межах нової філософії ми маємо доцільним враховувати два аспекти підвищення кваліфікації: перший – традиційний і другий — як щабель професійної кар'єри на базі особистісних оригінальних науково-методичних досліджень особи.

Тобто, можливість підвищити кваліфікацію надається насамперед тим працівникам, які реально здібні внести особистий вклад в теорію та практику освітнього процесу. Такий підхід до проблеми підвищення кваліфікації характерний для багатьох європейських і світових систем освіти і, на нашу думку, доцільний в Україні, оскільки реально індивідуалізує процес відбору кандидатів на підвищення кваліфікації та їхнє подальше навчання за індивідуальними навчальними планами та програмами.

При цьому підвищення кваліфікації працівників доцільно, на нашу думку, здійснювати як за рахунок бюджету, так і за контрактом. За рахунок бюджету треба надавати можливість підвищити кваліфікацію найкращим творчим працівникам, які якісно виконують свої професійні обов'язки й беруть активну участь у науково-методичній роботі; іншим – за контрактом між працівником і навчальним закладом – виконавцем. Оплата за контрактом може здійснюватися як за рахунок особистих коштів, так і інших джерел.

Виникає питання: чи може нова філософія підвищення кваліфікації педагогічних працівників суттєво змінити систему ППО, наблизити її

параметри та характеристики до кращих зарубіжних аналогів? Наша відповідь – так!

Дійсно, нова філософія підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (нагорода за досягнення за рахунок бюджету) посилить мотивацію успішної діяльності, професійного зростання, наукової діяльності тощо. Збільшується рівень самооцінки особистості, з'являються реальні можливості кар'єрного зростання.

Кандидат-бюджетник – нове явище в системі ППО. Він чітко планує зміст свого фахового удосконалення, здійснює усвідомлений вибір навчального закладу-виконавця, авторитетного наукового керівника. За час підвищення кваліфікації слухач-бюджетник, як правило, створює новий науковий (методичний) продукт, що потрібен йому у професійній діяльності.

3. Організація системи відкритої післядипломної педагогічної освіти

Нова філософія ППО зумовлює необхідність її нової організації.

Існує декілька підходів до організації ППО, в основі яких лежать принципи й моделі відкритої освіти. Так, В. Гравіт і С. Антощук [3] пропонують перебудову системи ППО на основі формування в адміністративних межах областей так званих «округів післядипломної педагогічної освіти».

Округи ППО самодостатні. Вони мають систему місцевих органів самоврядування, громадські комісії з питань регіональної освіти, адміністративні й науково-методичні центри та ін. (див. рис. 3).

Для створення практично-функціонального регіонального округу ППО слід провести повний комплекс заходів, а саме: організаційних, нормативних, науково-методичних, фінансових, кадрових тощо, спільна та результативна взаємодія з органами центральної влади. Все це вимагає значних зусиль та часу.

Другий шлях переходу ППО до системи відкритого типу передбачає розвиток створеної у грудні 2015 року рішенням ради ректорів (директорів)

Всеукраїнської громадської організації «Консорціум закладів післядипломної освіти» Українського відкритого університету післядипломної освіти (УВУПО).

Головним навчальним і науково-методичним центром УВУПО є ДВНЗ «УМО» НАПН України, а його навчальними центрами – 14 обласних інститутів ППО та дві академії неперервної освіти. Члени й учасники УВУПО зберігають свою юридичну та господарську самостійність, мають рівні права й обов'язки.

Рис. 3. Варіант організації ППО на базі округів ППО

Члени УВУПО у визначеному статуті і законодавством порядку мають право:

- брати участь в управлінні справами УВУПО;
- одержувати інформацію про діяльність УВУПО;

- вносити на розгляд ради ректорів (директорів) та Голови ради ректорів (директорів) пропозиції та зауваження щодо діяльності УВУПО;
- на обрання своїх представників до виконавчих або контрольних органів УВУПО;
- мати інші права, встановлені рішенням ради ректорів (директорів) або передбачені законодавством.

Головною метою діяльності УВУПО є створення потрібних умов для координації освітньо-наукової та іншої діяльності членів УВУПО для виконання спільних освітньо-наукових, економічних та соціальних завдань.

Основними напрямками діяльності УВУПО є:

- формування в межах УВУПО мобільного освітнього простору для студентів, слухачів і викладачів з використанням сітьових комп'ютерних технологій навчання з метою розширення доступу до якісної ступеневої освіти, створення умов для здобуття додаткової освіти та відпрацювання інших складових системи безперервної освіти;
- розвиток електронної мережі навчальних курсів, підручників для покращання інформаційного забезпечення освітнього процесу;
- розширення можливостей слухачів та студентів щодо вибору варіантів навчальних програм і форм навчання за різними напрямками і спеціальностями;
- покращання якості навчання за рахунок залучення до навчального процесу провідних викладачів навчальних закладів – членів УВУПО та фахівців-практиків;
- проведення спільними зусиллями наукових конференцій, семінарів, тренінгів, літніх шкіл, проблемних лекцій провідних фахівців тощо;
- розробка системи єдиного обліку навчальних модулів і кредитів, напрацювання технологій та інтегрованих по освітньому полю УВУПО індикаторів оцінки якості організації навчального процесу та результатів навчання слухачів і студентів для здійснення процедур ліцензування й акредитації, створення внутрішньої системи забезпечення якості підготовки в

межах УВУПО;

- організація ефективної системи перепідготовки та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького та керівного персоналу членів УВУПО;

- реалізація спеціальних проектів з підготовки й підвищення кваліфікації на замовлення з використанням кадрового та матеріально-технічного потенціалу окремих членів УВУПО;

- міжнародна діяльність у сфері освіти і науки згідно з чинним законодавством.

Основними завданнями діяльності УВУПО є:

- організація ліцензованої освітньої діяльності, яка забезпечує якісну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів за стандартами вищої освіти, післядипломної освіти та освіти дорослих;

- виконання наукової і науково-технічної, творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності;

- забезпечення виконання державного замовлення й угод на перепідготовку і підвищення кваліфікації фахівців з вищою освітою;

- підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів та їхня атестація у вищих навчальних закладах та у головному вищому навчальному закладі Українського відкритого університету післядипломної освіти – ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України за акредитованими програмами;

- розвиток взаємовигідної співпраці із роботодавцями, вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці;

- забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання осіб, які навчаються у навчальних закладах – партнерах у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України;

Статутом УВУПО визначено обов'язки його членів, принципи та органи управління, джерело надходження і порядок використання коштів майна та ін. На рис. 4 представлено структуру УВУПО.

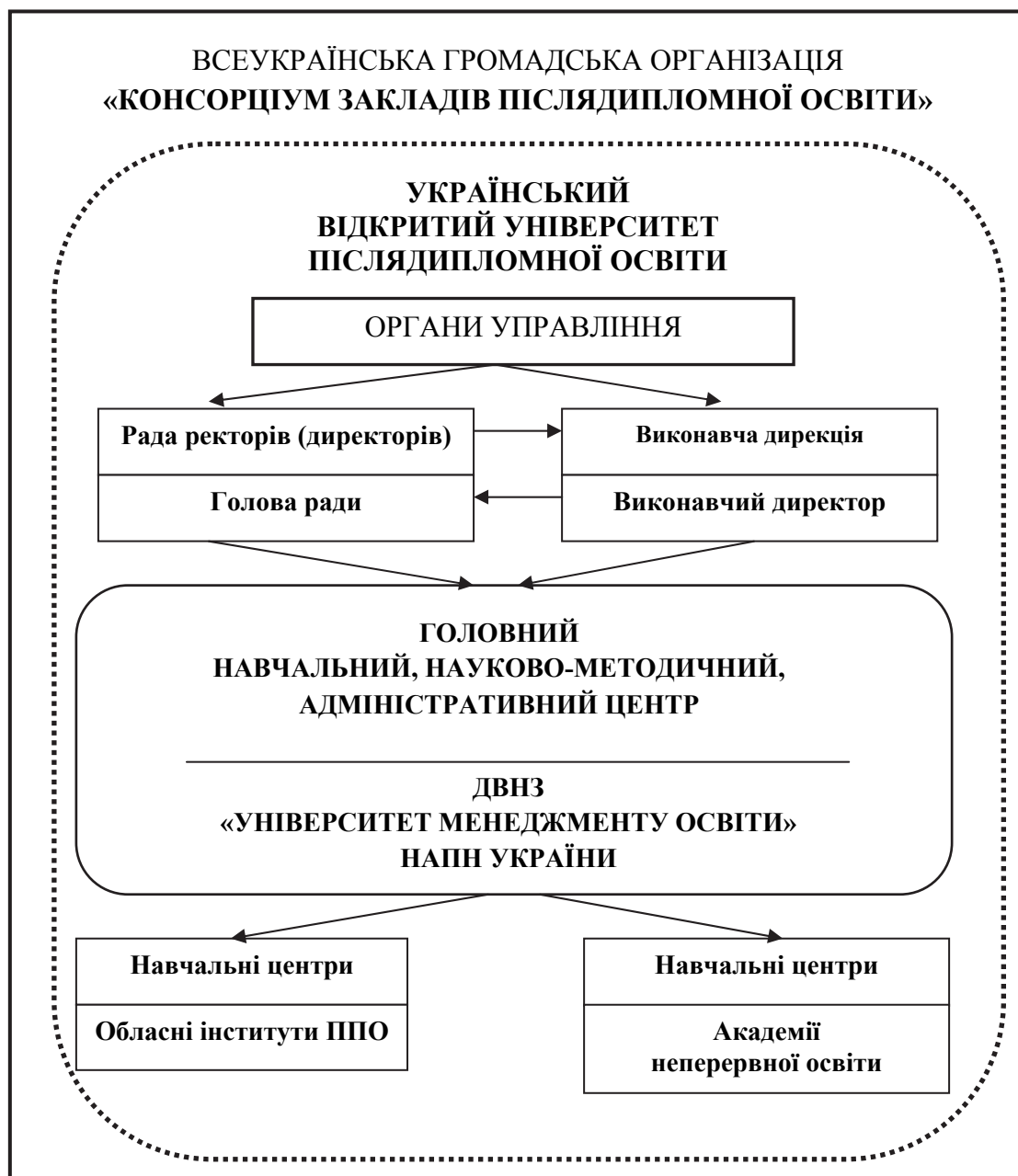

Рис. 4. Структура (УВУПО)

Отже, на нашу думку, другий шлях впровадження принципів, моделей та елементів відкритої освіти в ППО має перевагу. Він простіший, менш витратний, базується на чинній системі ППО, реальних навчальних закладах ППО та відповідає європейському та світовому підходам до проблеми.

Створення в рамках «Консорціуму закладів післядипломної освіти» (де-юре) Відкритого університету європейського типу (УВУПО) – це тільки початок. Треба за короткий термін (1–2 роки) вирішити цілу низку проблем організаційного й освітнього характеру. Але першочерговим завданням є забезпечення статусу УВУПО дієвого вищого навчального закладу, освітня діяльність якого відповідала б принципам відкритої освіти.

4. Основи освітньої діяльності в Українському відкритому університеті післядипломної освіти

Перехід традиційної освітньої діяльності членів УВУПО на рейки відкритої освіти вимагає, по-перше, системного аналізу наявної ситуації і, по-друге, визначення реальних шляхів переходу до систем (елементів) відкритого типу.

Члени УВУПО – це вищі навчальні заклади ППО переважно за традиційними формами та методами. Вони різні за рівнем розвитку та забезпечення і, звичайно, за результатами діяльності.

Водночас для переходу до принципово нового типу освітньої діяльності треба чітко спланувати спільні дії членів УВУПО, що керовані єдиним центром.

Основу таких дій, на нашу думку, можуть скласти положення розглянутої вище моделі відкритої освіти, а саме:

- підвищення ступеня свободи вибору педагогічним працівниками місця навчання, програми, часу та темпу післядипломної освіти;
- посилення ролі самостійної роботи слухачів в освітньому процесі, перегляд принципів її організації, змісту та забезпечення;
- підвищення об'єктивності, достовірності та надійності педагогічного контролю й оцінювання кінцевих результатів освітньої діяльності.

Таким чином, до пріоритетних напрямів діяльності, переходячи в ППО, від традиційних до відкритих освітніх систем слід, на нашу думку, віднести:

- комплектування;

- самостійну роботу слухачів;
- педагогічний контроль та оцінювання кінцевих результатів.

Спільна діяльність членів УВУПО за зазначеними вище напрямками може бути успішною за умов чіткого планування та якісного управління процесом з боку ради ректорів (директорів).

Вільний вибір місця та навчальних програм можливе тільки за наявності ринку освітніх послуг. У післядипломній педагогічній освіті його треба формувати. Для цього слід значно покращити інформаційну та рекламну діяльність.

З цією метою та відповідно до вимог статті 16.3 Закону України «Про вищу освіту» на офіційних веб-сайтах навчальних закладів – членів УВУПО — має розміщуватися та систематично коригуватися інформація про перспективи ВНЗ, наукову, методичну роботу тощо. Інформація має бути структурованою, сформованою та розміщуватися на офіційній сторінці сайту за єдиною для всіх членів УВУПО формою. Це надасть можливість повною мірою підвищити достовірність та надійність інформації, запобігти неточностям і помилкам тощо.

Організація комплектування членів УВУПО слухачами розглянуто в праці В. Олійника, В. Гравіта [7]. Рекомендовано на першому етапі зберегти порядок, що існує, з одночасним розгортанням системи зарахування на навчання абітурієнтів за індивідуальними заявками (як очно, так і дистанційно).

Досвід провідних країн світу свідчить, що *освітній процес* у відкритих університетах за рубежом значно відрізняється від традиційного. Тому для переходу в освітньому процесі УВУПО на принципи та моделі відкритої освіти потрібні: перехідний період; ретельність, грамотна підготовка; всебічне якісне забезпечення та компетентне управління.

Підлягають перегляду форми навчання, організація та забезпечення освітнього процесу, ролі викладача та ін. Поступовий перехід від загальних

для спеціальності (категорії) навчальних планів і програм до індивідуальних, що забезпечують формування індивідуальних пізнавальних траєкторій.

Здійснюється перегляд відносин партнерства в системі студент/слухач – викладач, посилюється роль надійності педагогічного контролю, підвищується достовірність його даних, вводиться в дію єдина для всіх членів УВУПО методика оцінювання результатів освітнього процесу за кінцевими результатами.

Отже, як зазначено вище, для введення УВУПО до чинних в Україні ВНЗ слід виконати значний обсяг різних заходів, причому в найкоротші терміни.

Далі деякі роз'яснення щодо суті проблеми.

Основними формами навчання в УВУПО слід вважати дистанційну та очно-дистанційну. Допускається в окремих випадках обґрунтоване застосування інших форм навчання, що встановлені для ВНЗ законом України «Про вищу освіту» (стаття 49).

На сьогодні члени УВУПО проводять освітню діяльність переважно за очною формою навчання. На дистанційне навчання відводиться у середньому 2–3%, а на очно-дистанційне – 15–20%.

Водночас, як свідчить досвід, ефективна реалізація основних переваг відкритої освіти без широкого застосування якісних технологій дистанційного навчання неможлива. До першочергових завдань щодо перетворення УВУПО в успішно дієвий ВНЗ є завдання швидкого переходу його членів на дистанційні, очно-дистанційні форми навчання. Це завдання цілком посилене, оскільки теоретичні та практичні аспекти проблеми уже розроблено (ДВНЗ «УМО» НАПН України) і у більшості членів УВУПО є технічні та технологічні можливості. Справа за керівництвом інститутів ППО та академій неперервної освіти.

Якщо провідною організаційною формою освітнього процесу зарубіжних відкритих університетів (мегауніверситетів) є чітко організована, якісно забезпечена, контрольована самостійна робота слухачів і студентів, то

самостійна ж робота в системі ППО в Україні щодо організації і змісту поки що не відповідає вимогам відкритої освіти.

Самостійна робота в УВУПО має бути:

- *активною*. Жодної сторінки підручника, а різні види занять;
- *індивідуальною*. Вільний вибір завдань, тем, форм, методів відповідного переліку;
- *методично забезпеченою*. Для кожного навчального модуля та категорії слухачів структуроване, формалізоване методичне забезпечення на паперових та електронних носіях;
- *професійно наведеною*. Під час самостійної роботи розробляються матеріали (документи) щодо забезпечення освітнього процесу та ін.

Слухачі повинні мати вільний, необмежений доступ до зарубіжних і вітчизняних інформаційно-освітніх ресурсів (сайтів, електронних бібліотек, баз даних тощо).

Новий освітній процес, основною традиційною формою якого є самостійна робота, вимагає перегляду низки застарілих положень традиційного навчання. Зростає значущість застосування дистанційного навчання, технологій взаємодії і, головне, змінюється роль та місце викладача в навчальному процесі.

Викладач у системі відкритої освіти — це партнер студента/слухача, організатор і керівник його навчальної роботи, консультант.

Принципово нові функції викладача у відкритій освіті вимагають нових знань, вмінь, компетенцій, технологічного забезпечення процесу їх засвоєння. З цих позицій в рамках УВУПО доцільно організувати при УМО тематичні курси з підвищення кваліфікації педагогів-членів УВУПО за програмою «викладач у системі відкритої освіти».

Підготовка педагогічних кадрів нової формації для УВУПО складний, тривалий (2–5 років) і якоюсь мірою хворобливий процес. Для його прискорення доцільно глибше вивчити досвід роботи європейських

відкритих університетів, посилити міжнародне співробітництво в галузі відкритої освіти.

Одне з найважливіших положень моделі відкритої освіти – це індивідуалізація освітнього процесу та відкрите планування. Головна мета індивідуалізації освітнього процесу – це формування для кожного студента/слухача індивідуальної траєкторії навчання, що враховує особистісні потреби, запити й інтереси.

Головним інструментом індивідуалізації освітнього процесу є індивідуальний навчальний план студента/слухача. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» студент/слухач має право брати участь у формуванні свого індивідуального навчального плану (стаття 62.21) з обсягом вибіркових дисциплін (модулів) не менш ніж 25% від загального (стаття 62.10) [1].

Заслуговує на увагу досвід кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій ЦППО УМО НАПН України щодо індивідуалізації освітнього процесу. На кафедрі слухачі вільно вибирають із спеціального переліку теми випускних робіт (1 із 35) та модулі для самостійної роботи (2 із 5).

На сьогодні кожний член УВУПО має свою власну систему педагогічного контролю та свою методику оцінювання результатів освітнього процесу. Вони не тотожні, різні за якістю та за результатами їх застосування. По суті достовірно оцінити ситуацію в ППО та прогнозувати її подальший розвиток сьогодні складно.

Для всіх членів УВУПО потрібна єдина науково-обґрунтована, перевірена в експерименті система педагогічного контролю, а також методика оцінювання кінцевих результатів освітнього процесу. Тільки при виконанні цієї умови буде можливим об'єктивне оцінювання результатів діяльності як кожного члена УВУПО, так і Університету в цілому.

За основу в процесі розробленої загальної для всіх системи педагогічного контролю доцільно, на нашу думку, обрати напрацювання

УМО НАПН України. Вони використовуються в реальному навчальному процесі ЦППО УМО НАПН України з 2010 року.

Так, у системі педагогічного контролю ЦППО використовуються дві підсистеми: зовнішня та внутрішня (рис. 5).

Перша містить вхідний, модульний та вихідний контроль та здійснюється методом комп'ютерного тестування; друга (диференційований залік, захист випускних робіт) – методом усного/письмового опитування.

Рис. 5. Система педагогічного контролю ЦППО УМО НАПН України

Оцінювання результатів педагогічного контролю здійснюється за першою підсистемою (комп'ютерне тестування в балах, шкала 100 балів), за другою – оцінки за національною шкалою (табл.).

Таблиця

***Оцінювання навчальних досягнень слухачів
за результатами педагогічного контролю***

Бали	Шкала ЄКТС	Національна шкала оцінок. Диференційований залік, захист випускних робіт
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	Задовільно
35–50	FX	Незадовільно
1–14	F	

Заснування рішенням ради ректорів/директорів від 22.12.2015 р. в рамках Всеукраїнської громадської організації «Консорціум закладів

післядипломної освіти» Українського відкритого університету післядипломної освіти (УВУПО) є інноваційним кроком розвитку системи ППО.

Проте для його розвитку необхідно в найкоротші терміни (2–3 роки) здійснити низку заходів, а саме:

1. Уточнити можливість зняття низки обмежень під час зарахування на навчання, наблизивши правила в УВУПО до європейських.

2. Розробити набір якісних навчальних програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників обсягом від 1 до 7 кредитів ЄКТС та розмістити їх у вільному доступі на офіційних веб-сайтах членів УВУПО.

3. Вважати за основну форму організації освітнього процесу самостійну роботу студентів/слухачів. Поліпшити її організацію, методичне та ІКТ забезпечення.

4. Створити умови щодо вільного та необмеженого доступу студентів/слухачів для вітчизняних та зарубіжних інформаційно-освітніх ресурсів.

5. Прискорити перехід усіх членів УВУПО переважно на дистанційну, очно-дистанційну форми навчання. Підвищити масштаби та якість застосування інформаційних, дистанційних та інтернет-технологій, технологій взаємодії.

6. Створити єдину для всіх членів УВУПО науково-обґрунтовану систему педагогічного контролю та методики оцінювання кінцевих результатів, використовуючи досвід європейських відкритих університетів та напрацювань вітчизняних вузів.

7. Підготувати педагогічних та науково-педагогічних працівників, методистів до роботи в нових умовах за програмою «Педагог в системі відкритої освіти».

Отже, для переходу членів створеного УВУПО від традиційного навчального закладу до відкритого треба виконати великий обсяг конкретних

організаційних, науково-методичних і практичних заходів за підтримкою органів управління та всієї освітянської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту»: офіц. текст. — Київ : Паливода А. В., 2014. — 44 с.
2. Антошук С. В. Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті: наук. посіб. / С. В. Антошук, В. О. Гравіт. — Суми : НІКО, 2015. — 180 с.
3. Гравіт В. О. Ремонтуюмо наявну або будуємо принципово нову систему післядипломної педагогічної освіти / В. О. Гравіт, С. В. Антошук // Післядипломна освіта в Україні. — 2016. — № 1. — С. 46–50.
4. Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій : зб. наук. пр. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — Київ, 2014. — 276 с.
5. Олійник В. В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях: наук.-метод. посіб. / В.В.Олійник; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — Київ : А.С.К., 2013. — 312 с.
6. Олійник В. В. Освітня діяльність вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти: довідник / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхоцька ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — Донецьк : Донбас, 2012. — 151 с.
7. Олійник В. В. Чи потрібен післядипломній педагогічній освіті Відкритий університет європейського типу? / В. В. Олійник, В. О. Гравіт // Післядипломна освіта в Україні. — 2015. — № 1(36). — С. 3–7.
8. Самостійна робота слухачів у процесі підвищення кваліфікації: наук.-метод. матеріали / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхоцька. — Київ : НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2010. — 44 с.
9. Цегольник П. А. Концепция опережающего развития образования : монография / П. А. Цегольник. — Хмельницкий : ХНУ, 2009. — 309 с.